

ni autori željeli su stvarati alternative i protuslike. Imperativ postaje smanjivanje razmaka između doživljaja i pjesme ili kako sam Theobaldy kaže: »... pjesmu (treba) priljubiti uz njen predmet, ispisati mu je na tijelo. Pjesmi (treba) udahnuti što je moguće više stvarnog života, (u nju treba) uključiti sve naše nečiste snove i strahove, naše svakidašnje misli i iskustva, raspoloženje i osjećanje.«

Brinkmannova pjesma »Aparat za limunadu« ponajbolje pokazuje jednu od osobina poezije nove subjektivnosti za koju su se najviše »kačili« književni kritičari. Riječ je o tzv. postupku asocijativnog nizanja. Karaman kaže: »Često se stvari prikazuju kao da su snimljene filmskom kamerom i preslikavaju bez komentara.« Zamjerke kritičara (Jörga Drewsa, npr.) kao što su: nedostatak refleksije, koketiranje s pasivno receptivno-promatračkom dokumentarnom pjesmom, reproduciranje banalnih činjenica itd, ispisivači i pratioci poezije nove subjektivnosti su odgovarali tezom koja je naznačavala da poezija nove subjektivnosti ne želi biti transparentnom ni za što drugo osim upravo za ono što predstavlja. Tome u prilog navedeni su i najosnovniji »postulati« poetike nove subjektivnosti kao što su:

1. poetizacija partikularnog isječka stvarnosti
2. prikazivanje odnosa subjekta prema vanjskom svijetu putem osobnih doživljaja
3. formuliranje provjerljivih i za svakog važećih iskustava
4. bavljenje problemima i iskustvima osobe-
nim za određeni naraštaj.

Ova posljednja navedena osobina uvjetovala je opisivanje tipičnih životnih postaja (tipičnih, naravno, za određeni naraštaj) kao što su: stan, ulica, kafić, rock koncert ili kino, npr. U lirske inventar pored predmeta iz svakodnevnog predmetnog svijeta kao što je jukebox ili automat za cigarete, npr. ulaze i mitologemi potrošačkog društva. Tu prvenstveno mislimo na: filmske i rock zvijezde, junake iz stripa i subliterature. Premda je poetizacijom događaja iz svakodnevnog života ova vrsta poezije recepcijski jaz između čitatelja i same pjesme svela na najmanju moguću mjeru, s druge strane je zbog »posudbe« kodova osobnih za druge medije otvorila mogućnost govorenja o određenoj uvjetno rečeno hermetičnosti koja je označavala poeziju nove subjektivnosti. Hermetičnost bi bila moguća kod čitatelja čije je čitalačko ili slušačko (poznavanje pop — glazbe i kulture, uopće) iskustvo i kvalitativno i kvantitativno slabije od iskustva kojeg donosi ta vrsta poezije.

Odustajući od uglaćane i ulickane tzv. tradicionalne lirike ispisivači poezije nove subjektivnosti u svojim poetskim tekstovima su odustajali i od njenih »zanatskih« osobina kao što je metar, rima, podjela na strofe itd. Ova nabrojana »odustajanja« priskrbila su joj i jednu novu osobinu. Sličnost prozi, naime. Nezadržavajući se odviše dugo na lamenatacijama o ispravnosti i ovjerljivosti spomenute teze, naše govorenje o suvremenom njemačkom pjesništvu završit ćemo citatom J.Theobaldyja koji savim izravno iznosi svoj stav o odnosu poezije i proze. »Upravo jednostavan jezik zahtijeva stringentnu organizaciju. Pogrešna riječ, suvišan izraz još uvijek ranjavaju pjesmu, što može biti utoliko smrtonosnije, što je pjesma kraća. Ona tada gubi svoju poetsku napetost koja je još uvijek razlikuje od proze i bez koje bi prijelom redaka bio besmislen.«

POST SCRIPTUM

Pridružujući svoj afirmativan vrijednosni sud, usmjeren na valorizaciju izbora poetskih tekstova najmarkantnijih autora zapadnonjemačke nove subjektivnosti (koji najadekvatnije predočavaju, sada već raslojeno i napuštenu, pjesničku orijentaciju), izrečenom sudu o predgovornom Karamanovom eseju zaključujemo: — »Goethe u samoposluzivanju« jedno od najboljih »Guorunovih« čeda je i te kako opravdao svoje oknjiženje kako zbog svoje informativnosti tako i zbog snažnog čitateljskog užitka kojeg pobuđuje kod svakog iole ozbiljnijeg pratioca literarnih zbivanja.

Užitka koji nas motivira na ponovno iščitavanje poezije Branka Maleša, Zvonka Makovića, Delimira Rešickog, Branka Čegeca i Gorana Rema.

znakovi vremena

Ivan Čolović: VREME ZNAKOVA, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1988.

aleksandar badnjarević

Bezbrojni su pokušaji pisaca da pred svoje čitaoce iznesu suštinu stvari, pokušavaju to, sa manjim ili većim uspehom, pripovedači, romansijeri, pesnici, ali najčešće im uspeva da izvršno prikažu samu stvar, a suština, znaci vremena, ostaje negde u dubini, skrivena, možda je to i namerno, za neko čitaocovo buduće istraživanje.

Ivan Čolović u svojim spisima, neka bude oprošteno ovakvo žanrovsko određivanje njegovog stvaralaštva, govori o svom vremenu, i to oštro, pokazujući stvar (vreme i sve nas u njemu — kako mu to samo divno polazi za rukom na stotinak i nešto stranica između korica jedne jedine knjige) i prodire do njene suštine — do znakova vremena — koju spušta pred pogled unezverenog čitaoca.

Da bi svog čitaoca pripremio za bezbolniju recepciju Čolović vešto i lukavo strukturira knjigu polazeći od edukativnih ogleda o strukturalizmu (objavljenih u periodici pre dvadesetak godina) da bi se pozabavio analizom dve pojave koje su pune znakova ovog vremena *Danom muške finoće* (briljantan ogled o Danu žena, prvi impuls budućeg zapisa *Laži i istina mita*) i *Semiologijom sporta*, a zatim uvodi čitaoca u na prvi pogled nespojive ogled o Bataju (pogovor u knjizi Ž. Bataj »Erotizam. Suze Erosove«, »Vuk Karadžić«, Beograd, 1968) i Frejzeru (Predgovor drugom izdanju Frejzerove »Zlatne grane«, BIGZ, Beograd, 1977). Bila je to priprema nedužnog čitaoca za problem »pokoravanja i oslobođenja vremena«, »obnove retorike« i »laži i istine mita«.

Sve je ovo Čolović učinio da bi čitaoca pri-

bližio svom učitelju, ili je možda srećnije reći »duhovnom vodiču« Rolandu Bartu o kojem već u prvoj rečenici ogleda kaže: »*Pitanje moralne književnosti jedna je od glavnih tema kritičke misli Rolanda Barta*...« i analizirajući Bartovo delo čak i u prigodnom tekstu (nekrolog) uvodi dobro pripremljenog čitaoca u suštinski problem ovog vremena »masovne kulture« i »divlje književnosti«, koje hrane masu, a šokiraju intelektualce (kako tipa Gluševića tako i tipa Mandića) — uostalom, sreća je što je masa (gola — kako kaže Mandić) mnogobrojna a intelektualci oba tipa (i ostalih tipova) malobrojni, sve do recepcije novokomponovane muzike, epitafa i novinskih čitulja.

Definišući naše vreme kao »vreme znakova« Čolović vrlo vešto otkriva »mogućnosti prevoda« sa koda jedne na kod druge kulture« i približava se Lajbnicovoj već pomalo zaboravljenoj opomeni: »Niko se ne mora plašiti da će nas razmatranje znakova odvući od realnosti, naprotiv, dovešće nas do suštine stvari.« A pristup »suštini stvari« moguć je, izgleda, ponajpre u žanru koji je Čolović odabrao za oblik svoje interpretacije sveta u kojem živimo — eseju.

I ova Čolovićeva knjiga svojom gotovo anti-intelektualističkom intelektualnošću (odavno je Čolović raskrstio sa intelektualnošću »za zaseniti prostotu« i bavi se samo pravom stvari na pravi način) dostojna je da predstavlja srpsku kulturu i književnu misao i izvan svojih jezičkih granica, a pojava ove knjige omogućila je nama samima da shvatimo sebe u ovom našem vremenu.

svet »iza ogledala«

Blagoje Baković: MAROKANSKE BAJKE, »Srpska čitaonica i knjižnica, Irig«, Novi Sad 1987. LETO — ROZDESTVO I POGIBELJ, »Univerzitetaska riječ«, Nikšić 1987.

zulja daki

»umetnost treba da je poput ogledala koje nam otkriva naš sopstveni lik« (H.L.Borhes: »Pesnička umetnost«)

»U ogledalu što podnose ti ga ugledaj svoj lik konačno.« (B. Baković: »Leto«)

Poema »LETO« i knjiga »MAROKANSKE BAJKE« neosporno svedoče o zrenju pesnika čiji je talenat ubedljivo najavljen u prethodnim pesničkim zbirkama, posebno u »Poskoku« i »Šaptačevoj smrti«. Bakovićeva zrelost očituje se, pre svega, u tematskoj razuzdanosti, u sigurnom vladanju modernim jezičko-oblikovanim postupcima, u složenosti i bogatstvu pesničkog izraza. Njegova pesma otvorena je za raznovrsne, naizgled nespojive sadržaje, od mitskih i literarnih do onih iz svakodnevice.

Posebna vrednot ovih Bakovićevih zbirki leži u inventivnoj kombinatorici raznorodnih motivskih elemenata u revni evokacije mitske prošlosti. Njegova interpretacija je kreativna jer mitski simboli, kao što su, na primer: lovac, zver, zmijačuvarkuća, šuma i slično, iako u asocijativnoj igri, zadržavaju svoja prvotna značenja, bivaju obogaćeni novim poetskim kontekstom kao prestrukturacijom smisla. Pri tome Baković vešto kombinuje lirski intoniranu narativnost sa svezim i jasno izdiferenciranim poetskim slikama, a celokupna njegova poezija, fragmentarna ali ne i konfuzna, ne i puka nagomilanost slika, osniva se na »hotimičnoj produkciji slučajaja«, tačnije, iskaz stavlja u slučajnu, slobodnu katenaciju. I to je up-

ravo ono što ovu poeziju čini »ljupkom usaglašavajućom puninom« (»Marokanske bajke«) ili »individualnim izdignutim do opšteljudskog« (»Leto«).

Ogledalo je jedno od najčešćih simbola u Bakovićevoj poeziji kao što je to i u delu velikog hacedora i stvaraoca, H.L. Borhesa.

Ogledalo je jedan od simbola za nedokučivost sveta. Na više mesta Baković beleži svoj strah od ogledala koji dolazi verovatno od unutrašnjeg otpora da se spozna i time fiksira sopstveni identitet, a čitavo Bakovićovo delo u znaku je bekstva od jednom zauvek utvrđenog »ja«. Na to najbolje ukazuju stihovi upisani kao moto u poemu »Leto: Ni jedno drugo ogledalo / Nije moglo tako da me rodi/ kao ta materica koju sam otkrio u prirodi«. O toj vrsti straha govore nam i drugi stihovi iz ove poeme, kao i stihovi iz prvog dela »Marokanskih bajki« pod naslovom »Sanak tvoj«.

Strah od ogledala kod Bakovića prouzrokovao je, međutim, i jalovim radanjem slika koje ne kazuju ništa o suštini sveta, a zatrpavaju ga svojom brojnošću. »Sanjive ovce«, »trista džempera za trista jagnjadi«, »so sa štavljenih koža«, »prastara slika«, »pašnjak nasušni«, jedne su od mnogobrojnih slika prisutnih u »poeziji roždestva« B. Bakovića.

Ogledalo je i ponor koji prouzrokuje slatku vrtoglavicu, čežnju za nebičom. Ogledalo je i simbol lucidnosti, amblem umetnosti koja treba da nam kaže istinu o nama. Otuda i onaj tako borhesovski imperativ koji odjekuje u Bakovićevim stihovima poeme »Leto«, koje smo naveli na početku prikaza.